

УДК 006.01:623.4

ПИТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОБЛЕМ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ*

Олександр Зайківський,
старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України

Розглянуто вплив інтелектуальної власності на забезпечення національної безпеки й оборони України. Звернуто увагу на важливість здійснення заходів щодо безумовного забезпечення охорони інтелектуальної власності, особливо у військово-технічній сфері, для нейтралізації загроз безпеці держави у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: національна безпека й оборона, інтелектуальна власність, оборонна сфера, об'єкти права інтелектуальної власності, озброєння та військова техніка, військово-технічне співробітництво

Необхідно визначити основні реальні проблеми сучасного українського суспільства, поставити найважливіші питання і надати конкретні відповіді на них. І не лише писати і говорити, а й діяти.
В. Горбулін [1]

Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України [2], визначила однією з найбільших загроз національній безпеці України неефективність системи забезпечення національної безпеки.

Загрози національній безпеці постійно трансформуються, розширюються сфери їхнього впливу. До традиційних загроз нині активно додаються принципово нові, виникнення яких зумовлене розвитком науки й техніки, процесами глобалізації та іншими чинниками [3].

Процеси глобалізації визначають основні тенденції розвитку світової еко-

номіки та політики, а також спричиняють кардинальні зміни в міжнародному безпековому середовищі. У структурі національних інтересів на передній план виходить володіння передовими технологіями, найсучаснішими засобами зв'язку та комунікацій. Сучасний технологічний, економічний, інформаційний розвиток призвів до появи широкого спектру загроз нового типу та посилює вже відомі загрози [4].

До нині актуальних загроз належать, зокрема:

- невизначеність державної науково-технологічної політики;

Олександр Оністрат,
старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України, кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник

* Початок. Продовження у наступному номері.

• неконтрольований витік інтелектуального та наукового потенціалу за межі України.

Протягом останніх років питання національної безпеки перебувають у фокусі досліджень провідних українських науковців, серед яких В. Горбулін, В. Ліпкан, І. Оніщенко, С. Жук, М. Сунгуровський, О. Мельник, В. Бегма, О. Свергунов, А. Сухоруков, Я. Жаліло, В. Бадрак та ін., що свідчить про значний науковий інтерес до цієї проблематики.

Найбільш системно такі проблемні питання, як методологія розробки стратегії національної безпеки, класифікація та ієрархія національних цінностей та національних інтересів, місце та роль стратегічного планування у сфері забезпечення національної безпеки тощо, досліджені в роботах вітчизняних учених В. Горбуліна та А. Качинського [5–7].

Проте більшість фахівців зосереджують свою увагу на питаннях політичної, державної, економічної, військової безпеки тощо, тоді як питання, пов'язані з визначенням ролі інтелектуальної власності у сфері національної безпеки, залишаються поза детальною увагою. Є підстави стверджувати, що дослідження складових національної безпеки не охоплює всієї її системи, залишаючи поза увагою певний вид загроз, а саме загрози безпеці, пов'язані з використанням інтелектуальної власності.

Проблеми інтелектуальної власності досліджували такі вітчизняні науковці, як Г. Андрощук, О. Бутнік-Сіверський, В. Геєць, Л. Глухівський, Ю. Капіца, О. Орлюк, П. Цибульов та ін.

Однак аналіз засвідчив наявність недостатньої уваги до загроз безпеці держави у сфері інтелектуальної власності.

Тож зростає потреба в теоретичних дослідженнях, які концептуально визначали б і обґрунтовували роль інтелектуальної власності у сфері національної безпеки й оборони.

Комплексне дослідження різноманітних підходів до аналізу науково-технічної політики є актуальним з огляду

на необхідність утвердження пріоритетної ролі інтелектуальної власності в забезпеченні національної безпеки та національних інтересів Української Держави.

Метою цієї статті є визначення на основі аналізу публікацій науковців і практиків ролі інтелектуальної власності у сфері національної безпеки.

Зовсім нещодавно під безпекою розуміли захист країни від нападу ворогів, шпигунів, замаху на державний лад. З другої половини ХХ ст. почали зважати і на демографічні, техногенні й екологічні чинники. У ХХІ ст. важливу роль стали відігравати нові параметри безпеки, що пов'язані з економічним і фінансовим становищем країн, науково-технічною революцією, розвитком інформаційних і комунікаційних систем тощо. З розвитком процесів глобалізації та інформаційної революції ці нові аспекти безпеки будуть відігравати все більшу роль [8].

Об'єктами уваги насамперед стають інфраструктури систем життєзабезпечення та промисловий шпіонаж (порушення прав інтелектуальної власності) [8].

Національну безпеку Закон України «Про основи національної безпеки України» визначає як «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам» [9].

Дещо інше визначення дає Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД), який визначає національну безпеку України як стан країни, за якого система державно-правових і суспільних гарантій забезпечує реалізацію суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності держави, всебічний розвиток і захист інтересів усього населення країни, джерел його духовного й матеріального добробуту без будь-якої дискримінації від можливих внутрішніх і зовнішніх загроз шляхом досягнення

національних потреб та інтересів і погодження їх із загальнолюдськими потребами й інтересами у межах основних принципів та загально визнаних норм міжнародного права [3].

Україна, як і кожна суверенна держава, формує основи своєї національної безпеки й оборони, на основі власних національних інтересів, до яких належать визначальні потреби суспільства та держави, життєво важливі матеріальні, інтелектуальні й духовні цінності українського народу, реалізація котрих здійснюється у різних сферах і забезпечує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток [3].

Стратегічні інтереси визначаються згідно з обраним курсом життя та розвитку нації на тривалий період, однак вони можуть змінюватись у контексті нових історичних умов. Ситуація у ХХІ ст. змінюється досить радикально: економічний і технологічний прогрес дедалі більше визначатиметься духовно-інтелектуальним розвитком. Цей досить вагомий чинник може радикально вплинути на геополітичну ситуацію. І в майбутньому важелі основних економічних, політичних, технологічних інтересів перебуватимуть не у власників фінансових та природних ресурсів, а насамперед — у носіїв найрозвинутіших форм духу й інтелекту [10].

У сучасних умовах поняття національної безпеки розширюється через залучення до нього все нових сфер суспільного життя.

Національна безпека України є складним багатоаспектним поняттям і за суспільними сферами функціонування охоплює такі види безпеки: політичну, економічну, військову, державну, інформаційну, науково-технологічну, екологічну, епідемічну, безпеку культурного розвитку нації та інші види безпеки (фінансову, пожежну, продовольчу, безпеку торгівлі тощо) [3, 11].

Кожна з цих сфер має певну специфіку, своєрідність. Водночас усі сфери перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності, тому національна

безпека є міждисциплінарною категорією політології та соціології, військових, економічних та інших наук, що змушує досить широко тлумачити її зміст [12].

Розглянемо, яку роль відіграє охорона інтелектуальної власності в деяких сферах національної безпеки.

О. Коваль, досліджуючи соціальну безпеку, доходить висновку, що теорія соціальної безпеки має комплексний характер, що виводить її на міждисциплінарний рівень і зумовлює її багатомірність [13].

На підтвердження цього автор аналізує Концепцію безпеки людини, розроблену ООН [14], яка складається із семи основних категорій (компонентів): безпека для здоров'я, економічна, продовольча, екологічна, особиста, громадська та культурна, а також політична безпека.

Останні дві категорії (громадська й культурна та політична безпеки) означають відсутність загроз для способу життя, культури, віри, традицій, цінностей, духовності, моральності, цілей, ідеалів тощо, тобто ірраціональних сутностей, що разом визначають внутрішній світ людини. Це дає підстави О. Ковалю об'єднати їх у гуманітарний вид безпеки, тому що, на відміну від соціальної, предмет гуманітарної безпеки лежить в ірраціональній сфері. Природа гуманітарної безпеки є здебільшого морально-ціннісною [13].

Останнє судження доволі спірне, позаяк право інтелектуальної власності, котре автор теж відносить до гуманітарної сфери, зачіпає також економічну, оборонну й інші сфери безпеки, що мають матеріальний характер.

Проблематика сфери гуманітарної політики певною мірою була предметом наукового розгляду таких відомих українських фахівців, як С. Здіорук, В. Скуратівський, В. Трощинський, С. Чукут та ін. Зокрема, С. Здіорук зазначає, що сутністю гуманітарної політики держави має стати створення умов для виявлення, формування та

розвитку творчого потенціалу особи й суспільства загалом [15].

Проте С. Зубченко зазначає, що політиці гуманітарної безпеки приділяється недостатньо уваги. Особливо це стосується органів державної виконавчої влади. І це зовсім не тому, що в Україні відсутня сучасна теоретико-методологічна база гуманітарної політики чи немає якісних експертно-аналітичних робіт у цій сфері. Вони є, але з певних причин (вочевидь, суб'єктивного характеру) недостатньо активно використовуються в щоденній політичній практиці [16].

Автор доходить висновку про недостатнє використання наявних наукових напрацювань у сфері гуманітарної політики органами державної влади, посадовими особами України та суб'єктами політикуму. Зокрема, він зазначає, що «найприкрішим є те, що безпосередні суб'єкти політикуму не приділяють належної уваги гуманітарній політиці як такій, не розуміють, у чому вона полягає. Саме таке легковажне, а подекуди навіть відверто зневажливе ставлення до думки академічної спільноти й є основною детермінантою незбалансованості державної гуманітарної політики. Маємо ситуацію, коли політична практика гуманітарної сфери фактично йде врозріз з її теоретичною базою, коли відповідні фахові дослідження залишаються практично незатребуваними. Саме це спричинює відсутність у сучасній державній гуманітарній політиці в Україні стратегічного системного підходу, характерного для науки; комплексності та послідовності» [16].

На недооцінку ролі гуманітарної сфери, гуманітарної політики як пріоритетного напрямку діяльності держави, зокрема й у сфері національної безпеки, вказують також інші фахівці, справедливо наголошуючи на тому, що саме людський капітал визначає економічний і політичний розвиток держави та її могутність [17].

Значну увагу гуманітарній безпеці України приділяють фахівці НІСД [18].

Розглядаючи проблеми, пов'язані з національною безпекою, вони наводять один з висловів відомого польсько-британського мислителя З. Баумана: «Необхідно, щоб суверенітет держави в законодавчій і виконавчій сферах опирався на «триногу» військового, економічного й культурного суверенітету» [19]. Цією сентенцією знаний інтелектуал вельми влучно зауважив, що конструювання національної безпекової системи потребує комплексного підходу. Для нейтралізації наявних викликів і загроз недостатньо покладатися тільки на передові досягнення військово-оборонного комплексу чи пришвидшені темпи зростання внутрішнього валового продукту [18].

Тож національна безпека немислима без розгляду інтелектуальної власності як складової частини національної безпеки.

Фахівці доводять висновку, що сьогодні ключовим завданням порядку денного для Української Держави є розробка та провадження кардинально нової гуманітарної політики. Українці важливо переглянути статус гуманітарної сфери, перетворивши її на ресурс інноваційного розвитку, неодмінний елемент національної безпекової системи, а не продовжувати розглядати як дотаційну, другорядну нішу суспільного життя, оскільки в економіці ХХІ ст. інновації посідають унікальне місце, від яких дедалі більше залежить зростання продуктивності праці [18].

Розглядаючи економічну складову сфери національної безпеки й оборони, фахівці НІСД зазначають, що сучасними тенденціями світового розвитку є широке впровадження досягнень передових науково-технологічних розробок, що надає імпульс структурним зрушенням в економіці, стимулюючи виробництво нової наукомісткої високотехнологічної продукції. Умови глобального ринкового середовища диктують необхідність активізації інноваційної діяльності як найбільш ефективного способу підвищення конкурентоспромож-

ності країни та подальшого її розвитку на інтенсивній основі [20].

Цей висновок підтверджують і дослідження інших науковців. Так, наприклад, А. Сухоруков зазначає: «Логічним обґрунтуванням стратегічного напрямку розвитку, в якому головна роль відводиться інноваціям, слугують безпрецедентні успіхи високорозвинених країн світу, що стали наслідком практичного впровадження інноваційних моделей розвитку» [21].

Визначальну роль інтелектуальної власності в економічному розвитку держави підкреслюють також З. Варналій та О. Гармашова: «У довгостроковому періоді економічне зростання найбільшою мірою залежить не стільки від екстенсивних, скільки від інтенсивних чинників розширеного відтворення, що забезпечуються впровадженням у виробництво досягнень вітчизняної та світової науки, освоєнням прогресивної техніки, технологій, розвитком творчої ініціативи економічних суб'єктів. У сучасних умовах науково-технічний прогрес стає головним чинником тривалого зростання добробуту країни, а інновації — вирішальним чинником конкурентоспроможності національної економіки» [22].

Активізація інноваційної діяльності підприємств промисловості сприятиме реалізації її науково-технологічного потенціалу, що проявляється, зокрема, в підвищенні конкурентоспроможності продукції, що виробляється промисловими підприємствами на основі використання нових або значно поліпшених способів виробництва, пов'язаних із застосуванням новітніх технологій [23].

Актуальність інноваційної моделі розвитку підтверджується також фахівцями Центру Разумкова, які зазначають, що вона «зумовлюється стрімким зростанням впливу науки та нових технологій на соціально-економічний розвиток, що відбувся протягом останніх 20–30 років. Нові технології докорінно і швидко змінили структуру світової економіки. Виявилось, що неспроможність країни здійснити структурну перебудову

економіки відповідно до нового технологічного укладу (чи зволікання з цим) не просто гальмує її розвиток, але й призводить до економічної деградації і відсуває її на периферію світових економічних процесів. Якщо Україна має намір інтегруватися до європейського співтовариства, забезпечити суспільний добробут європейського рівня, то запровадження такої політики виглядає безальтернативним і має реальні передумови (інноваційний потенціал)» [24].

Сучасний етап розвитку України вимагає значної модернізації економіки та суспільства. Провідну роль у цьому має відігравати національна система інноваційного розвитку, вагомим складником якої має стати формування інноваційної моделі функціонування науки. Високий інноваційний потенціал науки забезпечує, зокрема, розвинена система впровадження та комерціалізації наукових результатів [18].

Фахівці НІСД зазначають, що «за цілеспрямованих зусиль наявний інноваційний потенціал промисловості України може забезпечити той фундамент, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку» [25].

В. Савенко зазначає, що для належного рівня економічної безпеки України нині одним із завдань державної політики є вирішення проблем розвитку процесів комерціалізації інновацій і підвищення їхньої ефективності шляхом усунення загроз, які виникають у сфері інтелектуальної власності [26].

Саме інтелектуальна власність становить єдину ланку в ланцюгу між наукою, що виробляє нові знання й технології, та промисловим виробництвом, де вони впроваджуються. Тож навчитися ефективно управляти інтелектуальною власністю — важливе завданням для підвищення рівня економічної безпеки України [26].

Автори визначають такі загрози у сфері інтелектуальної власності:

- відсутність охорони українських об'єктів права інтелектуальної

власності (ОПІВ) за кордоном, що провокує такі похідні загрози, як втрата інтелектуального потенціалу через відсутність захисту шляхом безперешкодного копіювання контрагентами, втрачена вигода від неможливості реалізації захищених інтелектуальних продуктів на ринках ОПІВ та товарів, які у своєму складі містять ОПІВ, на ринках високотехнологічної продукції через відсутність патентної чистоти;

- «тінізація» обігу ОПІВ, що призводить до підриву авторитету держави та, відповідно, до погіршення інвестиційного клімату, супроводжується недоотриманням коштів у держбюджет через неконтрольовані операції купівлі-продажу, що не обкладаються податками, втратою валютної виручки від патентно-ліцензійної торгівлі, витоком національного інтелектуального капіталу. Найпоширенішими «тіньовими» операціями є продаж інтелектуальних продуктів, здобутих за допомогою прийомів промислового шпіонажу, продаж їх за кордон без отримання правової охорони в Україні та попереднього втілення у вітчизняній промисловості. Показовим щодо втрати інтелектуальних продуктів через «тінізацію» відносин у сфері розпорядження інтелектуальною власністю є досвід Російської Федерації, коли було завдано значного удару російській авіапромисловості. Так, французька компанія «Ерокоптер Франс» отримала в Росії 8 патентів у галузі гелікоптеробудування, а корпорація «Томпсон» запатентувала спосіб обробки відповідних сигналів вторинної радіолокаційної системи літаків. Голландська компанія «Йелстаун Корпорейшн» змогла отримати 8 патентів у галузі двигунобудування. Таким чином було запатентовано повітряний гвинт на російському гелікоптері

Ка-50 «Чорна акула» та спосіб керування ним. Це означає, що для виробництва та продажу Ка-50 суб'єктам Російської Федерації необхідно отримати патентно-ліцензійний дозвіл в іноземних контрагентів;

- низький рівень капіталізації прав на ОПІВ як нематеріальних активів на балансах вітчизняних підприємств, зокрема й тих, які функціонують у високотехнологічних галузях економіки. Це не дає можливості активізувати процеси комерціалізації в Україні, бо підприємству перед реалізацією ОПІВ або використанням його у власній діяльності, необхідно поставити права на нього на баланс підприємства як нематеріальні активи [26].

Тож це все підводить, до висновку, що «наростаюче науково-технологічне відставання України від розвинутих країн негативно впливає на рівень економічної безпеки» [26].

У своїх дослідженнях фахівці НІСД вказують на ще одну проблему, пов'язану з охороною інтелектуальної власності: «В умовах інтенсифікації глобальних впливів метою має бути якісно поставлена робота щодо протидії зарубіжній експансивній діяльності, що становить загрозу українській економіці в цілому та вітчизняним приватним підприємствам, у т. ч. стосовно збереження вітчизняної інтелектуальної власності» [27].

Відсутність у державі попиту на результати наукових досліджень, неповноцінність державної системи захисту прав інтелектуальної власності та механізмів комерціалізації інтелектуального продукту позбавляють стимулів потенційних суб'єктів інноваційної діяльності і призводять до субсидіювання економік більш розвинутих країн через безкоштовний трансфер як висококваліфікованих фахівців, так і результатів фундаментальних досліджень [24].

Особливого значення з економічного погляду набуває збільшення трансферу

технологій як вітчизняної конкурентної переваги. Нині більшість провідних держав вивчає можливі шляхи посилення своєї технологічної конкурентної переваги у світовій економіці.

За даними Міжнародного валютного фонду, кількість країн, які обмінюються технологіями, за останні 50 років збільшилася з 22 до 84, значно зріс обсяг щорічних ліцензійних операцій, що свідчить про дедалі більшу економічну роль цього виду товарів для всіх учасників обміну технологіями. За оцінками фахівців, у розрахунку на одиницю витрат валютний ефект від реалізації технологічного ресурсу на світовому ринку значно вищий, аніж від реалізації готової продукції [6].

Це актуалізує питання інноваційної діяльності, що, як з'ясувалося, є фактично неодмінною умовою побудови ефективної економіки, конкурентоспроможної на світових ринках. Отже, необхідність переходу України на інноваційну модель розвитку є незаперечною [24].

Проте такий перехід стримується дією низки негативних чинників, серед яких науковці насамперед визначили відсутність цілеспрямованої та послідовної державної політики інноваційного розвитку, чіткої концепції національних інноваційних пріоритетів, системного підходу до розвитку інноваційної діяльності (національної інноваційної системи), а також незадовільний рівень захисту інтелектуальної власності, що позбавляє стимулів потенційних суб'єктів інноваційної діяльності [24].

О. Полтораков зазначає, що «пріоритетне значення серед національних інтересів має забезпечення безпеки України, без чого неможливо захистити національні інтереси. Воєнна безпека, мабуть, один з основних компонентів, що характеризують зовнішній аспект національної безпеки держави, забезпечення якої покликані здійснювати збройні сили» [12].

У сучасних реаліях української держави саме сфера військової безпеки, на наш погляд, акумулює в собі як досяг-

нення, так і проблеми інших сфер національної безпеки.

Необхідний рівень обороноздатності держави досягається у спосіб формування та реалізації військово-технічної та оборонно-промислової політики. Питання вдосконалення військово-технічної та оборонно-промислової політики в інтересах забезпечення національної безпеки й оборони розглядалися багаторазово протягом останніх двох десятиліть як на рівні вищого політичного керівництва держави, так і в науковому та експертному середовищі. Особливу увагу цьому приділяють у НІСД [28–30].

Метою військово-технічної та оборонно-промислової політики є розробка та виробництво озброєння й військової техніки і оснащення ними Збройних Сил України та інших військових формувань.

В аналітичній доповіді НІСД [20] військово-технічна політика розглядається як один із складників стратегії воєнної політики держави, як система науково обґрунтованих поглядів з питань розвитку озброєння та національної оборонної промисловості. Значну увагу в доповіді приділено також питанням інтелектуальної власності (хоча й значною мірою опосередковано). Зокрема, зазначається, що у США та інших країнах НАТО, в Росії, КНР, Індії, Бразилії Військово-технічна політика здійснюється не тільки для підтримки технічного оснащення Збройних сил на рівні сучасних вимог, а й відіграє роль генератора наукових ідей, інновацій та розробки нових технологій. Військово-технічна політика використовується як один з основних інструментів практичної реалізації досягнень науково-технічного прогресу у військовій сфері та промисловості. Від того, як в Україні здійснюється Військово-технічна політика, залежать і рівень технічного оснащення Збройних сил України, і можливості оборонно-промислового комплексу (ОПК), і ефективність військово-технічного співробітництва, що, зрештою, визначає і спроможність самостійно забезпечити оборону держави [28].

Отож до важливих напрямів військово-технічної політики, на які необхідно звернути увагу, також належать інноваційний розвиток ОПК і впровадження високих наукомістких технологій [29].

До основних цілей розвитку ОПК фахівці відносять не лише забезпечення оснащення Збройних сил новими високотехнологічними зразками, типами та видами озброєння та військової техніки; збереження й розвиток високотехнологічного експортного потенціалу компанії оборонної промисловості в межах військово-технічного співробітництва, а також розширення потенціалу випуску конкурентоспроможної наукомісткої та високотехнологічної продукції цивільного призначення. Акцентується увага на необхідності враховувати, що ОПК (як найбільш наукомісткий і високотехнологічний сектор української економіки), разом із розробкою та виробництвом озброєння та військової техніки може вирішувати високотехнологічні завдання при виробництві цивільної продукції, реалізації програм імпортозаміщення. При цьому орієнтація на розвиток українського ОПК як багатопрофільного, високотехнологічного, диверсифікованого, економічно стійкого, конкурентоспроможного на внутрішньому та зовнішньому ринках військової та цивільної продукції промислового сектору економіки України створює передумови для інноваційного розвитку всієї економіки, науки та освіти в державі [28].

Приклад розвинених країн показує, що у сфері ОПК формується від 50 до 70 % інноваційних технологій, які потім використовуються іншими галузями [31].

Розглядаючи загрози національним інтересам і національній безпеці України в оборонній сфері, фахівці зауважують проблеми інтелектуальної власності, що виникають, зокрема й під час співпраці з іноземними компаніями оборонної промисловості (інвестиції, спільне виробництво, закупівля технологій тощо).

Нині з використанням ринкових методик не дано оцінку вартості підприємств, враховуючи нематеріальні активи (наявність технологій, патентів, брендів тощо). У межах військово-технічної політики мало опрацьованими є питання інновацій, інвестицій, інтелектуальної власності [28].

Особливо ці проблеми проявляються при розробках і виробництві озброєння та військової техніки, експорті продукції військового призначення у треті країни, тощо. Фахівці НІСД зазначають, що українським експортерам значну проблему створює незахищеність інтелектуальної власності [30].

Зокрема наводиться такий приклад. У 2002 р. Україна поставила до Китаю два комплекти автоматизованих комплексів РЕБ Мандат-Б1Е (використовується для придушення наземних радіостанцій). Система призначалася для китайської армії. Тепер антена та комплекс РЕБ, схожі на встановлені в Мандат-Б1Е, фігурують у каталозі китайської компанії China Electronic Technology Import & Export Corporation [5]. Експерти прогнозують, що можна чекати копіювання двигунів українського ВАТ «Зоря-Машпроект» для десантних кораблів на повітряній подушці.

Сьогодні ринок озброєння дедалі більше орієнтується на закупівлю ефективних технологічних рішень. Передання технологій стає невід'ємною частиною більшості збройових контрактів, а традиційні замовники української спецпродукції з Південно-Східної Азії та Близького Сходу все частіше мають намір одержувати разом з продукцією доступ до технологій її виробництва. Однак відсутність в Україні досвіду торгівлі технологіями призводить до ситуацій, коли за безцінь передаються замовникам технології оборонного призначення [32].

Зважаючи на специфіку військово-промислового сектору економіки України, варто зауважити, що без здійснення попереднього наукового аналізу, стимулювання збільшення обсягів ек-

порту військових технологій може призвести до виникнення загроз національній безпеці держави [33].

Крім того, перспективи міжнародного військово-технічного співробітництва значною мірою визначаються згаданою економічною доцільністю від здійснення експорту технологій. За таких умов фахівці прогнозують посилення ролі експорту військових технологій у розвитку міжнародних економічних відносин [30].

Одним з основних завдань аналізу доцільності експорту військових технологій є визначення умов, за яких прибуток від здійснення експортної операції буде максимально можливим. Потрібно зазначити, що попри на важливість науково-технічних досліджень, приблизне співвідношення між кількістю наукових ідей, технічно можливих рішень на їх основі, патентів і тих запатентованих винаходів, які впроваджуються у виробництво, нині становить 540: 98: 8: 1 [7, 34]. За таких умов імпортер передусім прагне придбати технологію, на основі якої відбувається успішне виробництво продукції [30].

Відповідно, різниця у ціні між вартістю контракту з експорту наукової ідеї та запатентованої технології є досить значною. Тож, на думку фахівців, для експортера економічно доцільнішим є експорт технології виробництва вже наявної продукції.

Водночас з тим експорт кожної окремої технології потрібно здійснювати тільки в тому випадку, якщо економічна вигода від трансферу буде більшою, ніж від інших альтернативних шляхів застосування такої технології (наприклад експорту готової продукції). Так, протягом минулих років представники уряду США неодноразово зверталися до української влади із пропозицією трансферу технології виробництва станцій пасивної радіоелектронної розвідки «Кольчуга». Проте, враховуючи, що зазначена продукція була і є конкурентною на міжнародному ринку озброєння та військової техніки, укра-

їнська сторона неодноразово заявляла про готовність експорту технології виробництва станції розвідки «Кольчуга» тільки за умови, що вартість трансферу становитиме не менше, ніж вартість 50 одиниць готової продукції [35].

Фахівці зазначають, що однією з основних умов успішного експорту військових технологій є функціонування дієвої системи охорони інтелектуальної власності, що відповідає вимогам міжнародних стандартів. Як показує закордонний досвід, особливу роль у зазначеній системі охорони інтелектуальної власності відіграє питання вартісної оцінки експортованих технологій [30].

Питання захисту інтелектуальної власності вельми важливі в контексті функціонування міжнародного ринку озброєння та військової техніки, на якому військові технології часто є важелем економічного й політичного впливу. Наприклад, свого часу Швеція не змогла здійснити експорт винищувачів до Південно-Африканської Республіки тільки тому, що представники американської компанії, яка була власником патенту на технологію виробництва одного з вузлів винищувача, не надали згоди на здійснення її експорту [30].

Деякі фахівці розглядають можливість експорту незапатентованих вітчизняних технологій до деяких азійських і африканських держав. Зокрема, вони стверджують, що експортуючи військову технологію, наприклад у Китай, зовсім не обов'язково патентувати цей виріб за встановленою міжнародною практикою [35]. Проте експорт незапатентованих військових технологій має низку потенційних загроз. Наприклад, відомий у світі автомат Калашникова виробляють майже у 20-ти країнах, однак коли така зброя застосовується під час вирішення внутрішніх конфліктів у найменш економічно розвинених державах, міжнародне співтовариство зазвичай вказує на Росію та Україну як на найбільш можливих експортерів такого озброєння. А це, безумовно, негативно впливає на міжнародний імідж нашої держави [35].

Саме тому експерти погоджуються, що для успішного експорту військових технологій Україна має суттєво підвищити якість системи охорони інтелектуальної власності як важливого інструменту міжнародних економічних відносин [30].

На думку фахівців, недостатньо регульований трансфер військових технологій становить певну загрозу для забезпечення економічної безпеки держави [36]. Зокрема, йдеться про економічну безпеку, тобто про здатність держави підтримувати конкурентоспроможність економіки, ефективно захищати власні економічні інтереси та протистояти зовнішнім економічним загрозам, використовувати конкурентні переваги в міжнародному поділі праці. Безумовно, розвиток експорту військових технологій загалом сприятиме розвитку військово-промислового сектору вітчизняної економіки, що, своєю чергою, підвищить показники її конкурентоспроможності [30].

Більшість експертів схиляється до думки, що експорт конкретної військової технології доцільно здійснювати тільки в тому випадку, коли інші альтернативи використання технології (наприклад виробництво й експорт готової продукції) є менш вигідними. Інакше втрата ключових військових технологій може мати значний негативний вплив не тільки на економічну, а й на інші сфери національної безпеки України.

Фахівці НІСД акцентують увагу на важливості вирішення цих проблем на рівні вдосконалення законодавства щодо охорони права інтелектуальної власності на результати наукових досліджень, створених і використаних під час розробок озброєння та військової техніки [31], та посилення контролю за переданням інтелектуальної власності при військово-технічному співробітництві [28].

Такого ж висновку доходить і Г. Андрощук, який зробив вагомий внесок у дослідження проблем інтелектуальної власності, зокрема і в

оборонній сфері. Він зазначає, що «відсутність повноцінної нормативно-правової бази, що регламентує дії юридичних і фізичних осіб у частині комерціалізації інтелектуальної власності, технологій подвійного призначення, значний розмір патентних зборів, встановлений урядом за подання заявок на винаходи та підтримання їх чинності, створює передумови до того, що оборонні підприємства практично не займаються правовою охороною об'єктів інтелектуальної власності, створених в процесі виконання оборонного замовлення» [37].

Автор акцентує увагу на тому, що проблему захисту результатів інтелектуальної діяльності необхідно здійснювати не тільки правовими, а й іншими, зокрема й технічними, економічними, політичними засобами.

Він зазначає, що низькі показники патентування українських винаходів у зарубіжних країнах свідчать про патентну незахищеність продукції, що експортується з України, та спричиняє суттєві ризики її експорту. Тож гостро постає проблема несанкціонованого копіювання продукції військового призначення. Особливістю правової охорони у сфері військово-технічного співробітництва є також необхідність дотримання режиму державної таємниці, що перешкоджає патентній охороні, коли відомості про винахід повинні бути розкриті й опубліковані. Тож особливо важливо значення набуває охорона результатів інтелектуальної діяльності в режимі комерційної таємниці (ноу-хау). Критично важливим є забезпечення охорони конфіденційної інформації, що становить комерційну таємницю, чи ноу-хау. В Україні й досі законодавчо не врегульовані питання охорони службової конфіденційної інформації, комерційної таємниці, зокрема ноу-хау [37]. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Горбулін В. П., Литвиненко О. В. *Національна безпека: український вимір*. К.: Інтертехнологія, 2008. 104 с.
Horbulin V. P., Lytvynenko O. V. Natsionalna bezpeka: ukrainskyi vymir. K.: Intertekhnolohiia, 2008. 104 s.
2. *Стратегія національної безпеки України*.
 URL: <http://www.president.gov.ua/documents/19521.html>.
Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy.
 URL: <http://www.president.gov.ua/documents/19521.html>.
3. *Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп.* / О. О. Резнікова, В. Ю. Цюкало, В. О. Паливода та ін. К.: НІСД, 2015. 58 с.
Kontseptualni zasady rozvytku systemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy: analit. dop. / O. O. Reznikova, V. Yu. Tsiukalo, V. O. Palyvoda ta in. K.: NISD, 2015. 58 s.
4. *Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України / за заг. ред К. А. Кононенка: аналіт доп.* / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська. К.: НІСД, 2014. 48 с. (Національна безпека, вип. 6).
Parakhonskyi B. O., Yavorska H. M. Aktualni vyklyky ta zahrozy rehionalnii bezpetsi: vysnovky dlia Ukrainy / za zah. red K. A. Kononenka : analit dop. / B. O. Parakhonskyi, H. M. Yavorska. K.: NISD, 2014. 48 s. (Natsionalna bezpeka, vyp. 6).
5. *Фролов Андрей. Украина поставила Китаю средства РЭБ, двигатели для танков и десантных кораблей*.
 URL: http://vpk.name/news/48576_ukraina_postavila_kitayu_sredstva_reb_dvigateli_dlya_tankov_i_desatnyih_korablei.html.
Frolov Andrey. Ukraina postavila Kitaiu sredstva RЭB, dvigateli dlia tankov i desatnykh korablei.
 URL: http://vpk.name/news/48576_ukraina_postavila_kitayu_sredstva_reb_dvigateli_dlya_tankov_i_desatnyih_korablei.html.
6. *Білій А. І. Тиха М. В. Передумови розвитку та сучасне становище України в міжнародному обміні технологіями // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації. 2013. Т. 2. С. 56–58.*
Bilii A. I., Tykha M. V. Peredumovy rozvytku ta suchasne stanovyshche Ukrainy v mizhnarodnomu obmini tekhnolohiiamy // Stratehiia ekonomichnoho rozvytku krain v umovakh hlobalizatsii. 2013. T. 2. S. 56–58.
7. *Шугурова И. В. Политико-правовые аспекты трансфера российских технологий за рубеж // Международные процессы. 2010. № 1. С. 74–81.*
Shugurova I. V. Politiko-pravouye aspekty transfera rossijskih tekhnologij za rubezh // Mezhdunarodnye processy. 2010. № 1. S. 74–81.
8. *Василенко И. А. Геополитика современного мира. М.: Гардарики, 2006. С. 223.*
Vasilenko I. A. Geopolitika sovremennogo mira. M.: Gardariki, 2006. S. 223
9. *Про основи національної безпеки України.: Закон України*.
 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy.: Zakon Ukrainy.
 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
10. *Парахонський Б.О. Національні інтереси України (духовно-інтелектуальний аспект)*. К.: НІСД, 1993. 43 с.

- Parakhonskyi B. O. Natsionalni interesy Ukrainy (dukhovno-intelektualnyi aspekt). K.: NISD, 1993. 43 s.*
11. Пучков О. О. Національна безпека як умова модернізації сучасного українського суспільства // *Мультиверсум. Філософський альманах. К.: Центр духовної культури, 2005. № 47. Puchkov O. O. Natsionalna bezpeka yak umova modernizatsii suchasnoho ukrainskoho suspilstva // Multyversum. Filosofskyi almanakh. K.: Tsentr dukhovnoi kultury, 2005. № 47.*
12. Полтораков Олексій Юрійович. Національна безпека в дефініційних вимірах. // *Стратегічні пріоритети. № 4 (17). 2010. Poltorakov Oleksii Yuriiovych. Natsionalna bezpeka v definitynykh vymirakh. // Stratehichni priorytety, №4 (17), 2010.*
13. Коваль О. П. Соціальна безпека: сутність та вимір. наук. доп. К.: НІСД, 2016. 34 с. *Koval. O. P. Sotsialna bezpeka: sutnist ta vymir. nauk. dop. K.: NISD, 2016. 34 s.*
14. Доклад о развитии человека за 1994. Программа развития ООН. Нью-Йорк: Оксфорд юниверсити пресс. 1994. *Doklad o razvittii cheloveka za 1994. Programma razvitiya OON. N'yu-Jork: Oksford yuniversiti press, 1994.*
15. Гуманітарна політика Української держави в новітній період: монографія / за ред. С. І. Здіорука. К., 2006. 403 с. *Humanitarna polityka Ukrainskoi derzhavy v novitnii period: monohrafiia / za red. S. I. Zdiorka. K., 2006. 403 s.*
16. Зубченко С. О. Сучасні наукові підходи до аналізу гуманітарної політики в Україні. *Стратегічні пріоритети. 2010. № 1–2 (14–15). Zubchenko S. O. Suchasni naukovii pidkhody do analizu humanitarnoi polityky v Ukraini. Stratehichni priorytety. 2010. № 1–2 (14–15).*
17. Скуратівський В. А., Трощинський В. П., Чукот С. А. Гуманітарна політика в Україні: навч. посіб. К.: Вид-во УАДУ, Міленіум. 2002. 262 с. *Skurativskiy V. A., Troshchynskiy V. P., Chukut S. A. Humanitarna polityka v Ukraini: navch. posib. / V. A. Skurativskiy, K.: Vyd-vo UADU, Milenium, 2002. 262 s.*
18. Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави: зб. наук.-експерт. мат-лів / за заг. ред. С. І. Здіорука. К.: НІСД, 2015. 104 с. (Гуманітарний розвиток, вип. 4). *Vyklyky ta zahrozy humanitarnii bezpetsi Ukrainskoi Derzhavy : zb. nauk.-ekspert. mat-liv / za zag. red. S. I. Zdiorka. K.: NISD, 2015. 104 s. (Humanitarnyi rozvytok, vyp. 4).*
19. Бауман Зигмунт. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. К.: Києво-Могилянська академія. 2008. С. 51–52. *Bauman Zygmunt. Hlobalizatsiia. Naslidky dlia liudyny i suspilstva. K.: Kyievo-Mohylianska akademiia, 2008. S. 51–52.*
20. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України: аналіт. доп. / О. В. Собкевич, А. І. Сухоруков, А. В. Шевченко [та ін.]; за ред. Я. А. Жаліла. К.: НІСД, 2014. 152 с. (Економіка, вип. 15). *Innovatsiyni rozvytok promyslovosti yak skladova strukturnoi transformatsii ekonomiky Ukrainy : analit. dop. / O. V. Sobkevych, A. I. Sukhorukov, A. V. Shevchenko [ta in.]; za red. Ya. A. Zhalila. K.: NISD, 2014. 152 s. (Ekonomika, vyp. 15).*
21. Інвестування української економіки : монографія / за ред. А. І. Сухорукова. К.: Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2005. С. 93. *Investuvannia ukrainskoi ekonomiky: monohrafiia / za red. A. I. Sukhorukova. K.: Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky. 2005. S. 93.*

22. Варналій З. С., Гармашова О. П. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення. К.: Знання України, 2013. С. 141.
- Varnalii Z. S., Harmashova O. P. Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: problemy ta priorytety innovatsiinoho zabezpechennia. K.: Znannia Ukrainy, 2013. S. 141.
23. Розвиток промислового потенціалу України в процесі післякризового відновлення / О. В. Собкевич, А. І. Сухоруков, В. Г. Савенко та ін.; за заг. ред. Я. А. Жаліла. К.: НІСД, 2010. С. 24.
- Rozvytok promyslovoho potentsialu Ukrainy v protsesi pisliakryzovoho vidnovlennia / O. V. Sobkevych, A. I. Sukhorukov, V. H. Savenko ta in.; za zah. red. Ya. A. Zhalila. K.: NISD, 2010. S. 24.
24. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації: аналітична доповідь Центру Разумкова // Національна безпека і оборона. 2004. № 7.
- Innovatsiyni rozvytok v Ukraini: naiavnyi potentsial i kliuchovi problemy yoho realizatsii: analitychna dopovid tCentru Razumkova // Natsionalna bezpeka i oborona. 2004. № 7.
25. Проблеми і пріоритети формування інноваційної моделі розвитку економіки України / Я. А. Жаліло, С. І. Архїєреєв, Я. Б. Базиліук та ін. К.: НІСД, 2005. С. 3.
- Problemy i priorytety formuvannia innovatsiinoi modeli rozvytku ekonomiky Ukrainy / Ya. A. Zhalilo, S. I. Arkhiiereiev, Ya. B. Bazyliuk ta in. K.: NISD, 2005. S. 3.
26. Савенко В. Г. Загрози економічній безпеці України у сфері інтелектуальної власності. // Стратегічна панорама. 2009. № 4. С. 109–118.
- Savenko V. H. Zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy u sferi intelektualnoi vlasnosti // Stratehichna panorama. 2009. № 4. S. 109–118.
27. Крутов В. В., Пилипчук В. Г. Становлення і розвиток недержавних суб'єктів сектору безпеки України (система безпеки підприємництва): аналіт. доп. / за ред. О. О. Котелянець. К.: НІСД, 2011. 136 с.
- Krutov V. V., Pylypchuk V. H. Stanovlennia i rozvytok nederzhavnykh subiektiv sektoru bezpeky Ukrainy (systema bezpeky pidpriemnytstva): analit. dop. / za red. O. O. Kotelianets. K.: NISD, 2011. 136 s.
28. Бегма В. М., Свергунов О. О. Військово-технічна та оборонно-промислова політика України в сучасних умовах: аналіт. доп. / упоряд. В. М. Маркелов, за заг. ред. В. М. Бегми. К.: НІСД, 2013. 112 с.
- Behma V. M., Sverhunov O. O. Viiskovo-tekhnichna ta oboronno-promyslova polityka Ukrainy v suchasnykh umovakh: analit. dop. / uporiad. V. M. Markelov, za zah. red. V. M. Behmy. K.: NISD, 2013. 112 s.
29. Офсетна політика держав в умовах глобалізації. Оцінки та прогнози: монографія / В. М. Бегма, С. П. Мокляк, О. О. Свергунов, Ю. В. Толочний; за заг. ред. В. М. Бегми. К.: НІСД, 2011. 352 с.
- Ofsetna polityka derzhav v umovakh hlobalizatsii. Otsinky ta prohnozy: monohrafiia / V. M. Behma, S. P. Mokliak, O. O. Sverhunov, Yu. V. Tolochnyi; za zah. red. V. M. Behmy. K.: NISD, 2011. 352 s.
30. Бегма В. М. Військово-технічне співробітництво в умовах глобалізації: український вимір: зб. мат-лів круглого столу / за заг. ред. О. В. Литвиненка. К.: НІСД, 2011. 80 с. URL: <http://www.niss.gov.ua>.
- Behma V. M. Viiskovo-tekhnichne spivrobitnytstvo v umovakh hlobalizatsii: ukrain-skyi vymir: zb. mat-liv «kruhloho stolu» / za zah. red. O. V. Lytvynenka. K.: NISD, 2011. 80 s. URL: <http://www.niss.gov.ua>.

31. Оборонно-промисловий комплекс України потребує чіткої стратегії розвитку. URL: <http://www.uspp.org.ua/news/1466.oboronno-promisloviy-kompleks-ukraini-potrebu-chitkoi-strategii-rozvitku.htm>.
- Oboronno-promyslovyyi kompleks Ukrainy potrebuie chitkoi stratehii rozvytku. URL: <http://www.uspp.org.ua/news/1466.oboronno-promisloviy-kompleks-ukraini-potrebu-chitkoi-strategii-rozvitku.htm>.
32. Єфетова К. Ф., Завгородня М. Ю. Вплив потенціалу оборонно-промислового комплексу на розвиток високотехнологічного виробництва національної економіки. *Стратегічна панорама 2010. № 1 (38), с. 116–127.*
- Yefetova K. F., Zavorodnia M. Yu. Vplyv potentsialu oboronno-promyslovoho kompleksu na rozvytok vysokotekhnolohichnoho vyrobnytstva natsionalnoi ekonomiky. *Stratehichna panorama 2010. № 1(38), s. 116–127.*
33. Щеглюк Б. П. Експорт військових технологій у контексті забезпечення національної безпеки України // *Стратегічні пріоритети. 2014. № 1 (30).*
- Shcheglyuk B. P. Eksport viiskovykh tekhnolohii u konteksti zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy // *Stratehichni priorytety. 2014. №1 (30).*
34. Економіка і організація інноваційної діяльності: підруч. / за ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенка. К.: Професіонал, 2004. 960 с.
- Ekonomika i orhanizatsiia innovatsiinoi diialnosti : pidruch. / za red. O. I. Volkova, M. P. Denysenka. K.: Profesional, 2004. 960 s.
35. Бадрак В. В. Експорт XXI: ставки на технології // *Дзеркало тижня. 2003. № 2. 17 січня. Badrak V. V. Eksport XXI: stavky na tekhnolohii // Dzerkalo tyzhnia. 2003. № 2. 17 sichnia.*
36. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України. К.: Євроатлантикінформ, 2007. 592 с.
- Horbulin V. P., Kachynskiy A. B. Systemno-kontseptualni zasady stratehii natsionalnoi bezpeky Ukrainy. K.: Yevroatlankyinform, 2007. 592 s.
37. Андрощук Геннадій : Захист результатів інтелектуальної діяльності в оборонно-промисловому комплексі України: стан та проблеми. URL: <http://www.cacds.org.ua/ru/comments/639>.
- Androshchuk Hennadii : Zakhyst rezultativ intelektualnoi diialnosti v oboronno-promyslovomu kompleksi Ukrainy: stan ta problem. URL: <http://www.cacds.org.ua/ru/comments/639>.
38. Шевченко О. Проблемні питання розвитку науково-технологічного потенціалу ОПК України. // *Стратегічні пріоритети. 2010. № 4 (17). С. 103–108.*
- Shevchenko O. Problemni pytannia rozvytku naukovo-tekhnolohichnoho potentsialu OPK Ukrainy. // *Stratehichni priorytety . 2010. № 4 (17). S. 103–108.*
39. Проблеми охорони інтелектуальної власності в Україні: аналітична доповідь Центру Разумкова. К., 2002. С. 296–342.
- Problemy okhorony intelektualnoi vlasnosti v Ukraini: analitychna dopovid Tsentru Razumkova. K., 2002, S. 296–342.
40. Цибульов П. М. Розподіл майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів. // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2012. Випуск 1, Том 2.*
- Tsybulov P. M. Rozpodil mainovykh prav na obiekty intelektualnoi vlasnosti, shcho stvoreni z vykorystanniam derzhavnykh koshtiv. // *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti. 2012. Vypusk 1, Tom 2.*
41. Боднарчук Р. В., Гриненко О. В. Виробництво інноваційної продукції ОПК України: стан і перспективи. // *Стратегічні пріоритети. 2010. № 4 (17), С. 108–115.*

Bodnarchuk R.V., Hrynenko O.V. Vyrobnnytstvo innovatsiinoi produktsii OPK Ukrainy: stan i perspektyvy. Stratehichni priorytety. 2010. №4 (17). S. 108–115.

Надійшла до редакції 31.01.2018 р.

Зайковский А., Онистрат А. Вопросы интеллектуальной собственности в исследованиях проблем национальной безопасности. Рассмотрено влияние интеллектуальной собственности на обеспечение национальной безопасности и обороны Украины. Указано на важность осуществления мероприятий по безоговорочному обеспечению охраны интеллектуальной собственности, особенно в военно-технической сфере, для нейтрализации угроз безопасности государства в сфере интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: национальная безопасность и оборона, интеллектуальная собственность, оборонная сфера, объекты права интеллектуальной собственности, вооружение и военная техника, военно-техническое сотрудничество

Zaykivskiy O., Onistrat O. Intellectual property question in national security issues researches. The influence of intellectual property on ensuring national security and defense of Ukraine is considered. The importance of implementing measures to unconditionally ensure the protection of intellectual property, especially in the military-technical sphere to neutralize the threats to state security in the field of intellectual property.

Threats to the national security are constantly being transformed, the spheres of their influence are expanding. Today, radical new threats are being added to traditional threats, the occurrence of which is due to the development of science and technology, the processes of globalization and other factors.

The processes of globalization determine the main trends of the world economy and politics, and also cause radical changes in the international security environment. In the structure of the national interests, the possession of advanced technologies, the latest means of communications and communications comes to the first place. Modern technological, economic, informational development has led to the appearance of a wide range of threats of a new type and it enhances the effect of already known threats.

These threats include, in particular: uncertainty of the state scientific and technological policy; uncontrolled leakage of intellectual and scientific potential beyond Ukraine; scientific and technological lag of Ukraine from developed countries.

So, there is a growing need for theoretical studies that would conceptually define and substantiate the role of intellectual property in the field of national security and defense.

The complex study of various approaches to the analysis of scientific and technical policy is relevant in view of the need to prioritize the role of intellectual property in ensuring national security and national interests of the Ukrainian State.

In modern conditions, the concept of national security is expanding due to the inclusion of all the new spheres of public life in it.

National security of Ukraine is a complex multifaceted concept, and in the social spheres of functioning includes the following types of security: political, economic, military, state, informational, scientific and technological, ecological, epidemic, security of cultural development of the nation and other security (financial, fire, food, security of trade, etc.).

In order to neutralize the existing challenges and threats, it is not enough to rely only on the advanced achievements of the military-defense complex or the accelerated growth of the gross domestic product.

ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Therefore, the national security is unthinkable without consideration of intellectual property as an integral part of national security.

Intellectual property itself is a connecting element in the chain between science that produces new knowledge and technology, and industrial production, where they are implemented. Therefore, learning to effectively manage intellectual property is an important task for raising the level of economic security of Ukraine.

Considering the threats to the national interests and national security of Ukraine in the defense sector, specialists also note the problems of intellectual property that arise, including in cooperation with foreign defense industry companies (investments, joint production, procurement of technologies, etc.).

Recent developments of major defense or economic significance are, to a large extent, belong to the state secrets and they are the subjects of the state protection. However, each new development, by definition, contains the objects of intellectual property rights, which are the integral part of it. Therefore, the state is obliged to secure and protect its right to the objects of intellectual property rights related to the development of new models of weapons and military equipment or their modernization. This is especially true of measures of state defense orders and state programs for the development of weapons and military equipment. It is precisely in the course of the implementation of the research and development work and state programs the objects of intellectual property rights, which belong to the sphere of national interests, are created, and the state is obliged to ensure their protection and ownership of these objects. The question of the effective protection of rights of the objects of intellectual property rights related to the development of new models of weapons and military equipment or their modernization is both in the context of ensuring the national security of the state and in the economic plane. This is a reduction in the cost of development, and the protection against the claims of anyone in the mass production for their own needs and for export, and the possibility of profit from the sale of licenses.

A deliberate and purposeful modernization of the intellectual property sphere can act as a powerful factor in the transformations in the economy in whole, the engine of the transition to advanced technological processes, the development of new knowledge-intensive industries. Taking into account the above mentioned features, at the present stage, the urgency of optimization of the state management of the scientific sphere, stimulation of the development of innovation sectors of the national economy, and the strengthening of international cooperation is increasing.

The issues outlined need a comprehensive consideration by the professional community and take into account the actual security aspects of the development of education and science.

Further research of these issues should be aimed at improving the conceptual foundations of the relevant state policy of Ukraine and, in particular, developing a unified approach to defining a system of protection of intellectual property as an integral part of the sphere of ensuring national security and defense.

Key words: national security and defense, intellectual property, defense sphere, objects of intellectual property rights, armament and military equipment, military-technical cooperation